

PE MARGINEA ROMANULUI «PRZEDWIOŚNIE» DE STEFAN ŻEROMSKI¹

Stefan Żeromski (1864—1925) reprezintă în literatura polonă un moment de culme a creației de după anii 1890. Istoria și critica polonă îl consideră chiar un realist mai de seamă decît Władysław Reymont, autorul celebrului roman — epopee a țărănimii polone, *Chłopi* (« Țăranii »), premiat în 1925 cu premiul Nobel.

În operele sale de început, Żeromski descrie viața grea a țărănimii (*Zmierzch* (Amurgul), *Zapomnienie* (Uitare), căreia îi opune parazitismul nobilimii. Creînd personaje pozitive din lumea intelectuală (*Silaczka* (Atleta), *Promień* (Raza)) acestea pier însă în lupta izolată pe care o duc. În *Doktor Piotr* autorul supune unei aspre critici exploatarea capitalistă. Romanele *Szybyłowe prace* (« Munca zadarnică »), *Ludzie bezdomni* (« Oameni fără casă ») și *Popioły* (« Cenușa ») i-au adus lui Żeromski renumele unui mare scriitor. Doctorul Judym, personajul principal din *Ludzie bezdomni* renunță la fericirea personală, pentru ca nimic să nu-l îndepărteze de munca plină de sacrificii, pentru îmbunătățirea soartei muncitorilor. La sfîrșitul romanului silueta singuratecă a lui Judym reprezintă ineficacitatea luptei izolate de mase și necesitatea căutării drumurilor noi.

După 1905, Żeromski a scris o serie de opere literare, dintre care amintim *Duma o hetmanie* (« Elegie despre hatman »), *Ślowo o Bandosie* (« Cuvînt despre Bandos »), *Róża* (« Trandafirul »), *Sulkowski*, *Uroda Życia* (« Frumusețea vieții »), *Wierna rzeka* (« Rîul credincios »), triologia *Walka z szatanem* (« Lupta cu diavolul »), ai căror eroi rămîn niște visători.

În romanul *Przedwiośnie* (« În ajunul primăverii »), Stefan Żeromski condamnă Polonia contemporană pentru că nu a realizat, o dată cu cîștigarea independenței, lichidarea nedreptății sociale. Cu un puternic realism este zugrăvită viața țăranilor fără pămînt, a sărăcimii evreiești și teroarea regimului polițist. Acest roman pune pentru prima oară problema răsturnării cu forța a orînduirii existente, — fapt care a stîrnit cele mai vii discuții ce s-au purtat vreodată în literatura polonă în jurul unei opere literare. Criticul polon Henryk Markiewicz, în studiul său asupra acestui roman, ne dezvăluie următoarele: revista burgheză liberală *Wiadomości Literackie* a încercat să golească romanul de întregul său conținut social, prezentîndu-l numai ca pe o operă de « o înaltă valoare artistică ». Alte cercuri de dreapta au interpretat acest roman ca un avertisment împotriva comunismului. Cercurile clericale i-au cerut cu tărie lui Stefan Żeromski să rupă definitiv cu concepțiile, pe baza cărora și-a creat romanul și să scrie altul, antisemit. În fața atacurilor organizate ale reacțiunii, Żeromski într-un articol de răspuns își renegă orice simpatie pentru comunism. Dar cînd presa clericală i-a cerut să scrie o a doua parte a romanului în acest spirit, Stefan Żeromski are alte planuri: « această a doua parte va fi istoria victoriei lui Baryka și a celor mulți, în fruntea cărora a pornit spre Belvedere. »

¹ Comunicare prezentată la cercul științific al catedrei de slavistică, în martie 1956.